כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת קורח ■ כ"ז סיון ה'תשע"ז ■ 21.06.2017 ■ גליון מס' 432

תפוצה לכל קהילות ישראל

להתרחק מן המחלוקת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

פרשה שלימה מקדישה התורה לנושא המחלוקת, והיא יורדת בה עד פרטי הפרטים, וזאת לא רק מפני התוצאות ההרסניות של המחלוקת שהייתה לשלמות החברה, אלא בעיקר מפני שפעמים רבות מופיעה המחלוקת בצורה מתחסדת ומתוחכמת. בעל־מחלוקת כזה היה קרח, עוטף עצמו כלוחם למען האמת והצדק שלנגד עיניו כביכול רק טובת הכלל, כאילו אין לו עצמו כל נגיעה אישית במחלוקת זו, ובפוזה כזו אומר דברים כדרבנות: "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". מפני חומרתה של המחלוקת מזהיר הרמב"ם את בנו עליה בדברים נרגשים: "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון, ומה נשאר עוד?! ראיתי לבנים השחירו, ופחות נפחתו, ומשפחות נסחפו, ושרים הוסרו מגדולתם, ועיירות גדולות נתעררו, וקיבוצים נפרדו, וחסידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, נכבדים נקלו ונתבזו בסיבת המחלוקת. נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חפשו ויספו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. לכן שנאו אותה ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, וגם אל כל שאר־בשרכם אוהב מדנים התנכרו ורחקו קרבתם, פן תספו בכל חטאתם". (אגרת המוסר לבנו אברהם) והאדם עומד נבוך ושואל: האם כל התפלגות היא מחלוקת? האם מי שאינו מרוצה מהמסגרת שאינה לרוחו, האם אסור לו לפרוש ממנה ולהקים מסגרת אחרת, מקבילה או שונה? - מתי ההתפלגות היא התפלגות שלילית ומתי היא פרישה מותרת? ואכן שאלו במדרש (ב"ר ד): "למה אין כתוב ביום השני 'כי טוב'?" והתשובה היתה: "שבו נבראת המחלוקת, שנאמר: 'ויהי מבדיל בין מים למים'". ומזה מסיקים במדרש: "אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם וליישובו אין בה 'כי טוב', מחלוקת שהיא לערבובו על אחת כמה וכמה." וכבר שאלו הרי גם ביום הראשון נאמר: "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך" ואם כך לכאורה גם בו נבראה מחלוקת, מדוע למרות זאת נאמר ביום הראשון "כי טוב"? התשובה היא שביום הראשון ההבדלה הייתה בין שני דברים שונים, כמו האור והחושך, ולכן הבדלתם אינה מחלוקת. אבל ביום השני היתה ההבדלה באותו דבר עצמו ("בין מים למים") אפילו אם הדבר לתיקונו של עולם וליישובו מחלוקת זו היא שלילית. ואני הוספתי שבמחלוקת של מים למים האחד ראה עצמו "המים אשר מעל לרקיע" ואילו את האחר "המים אשר מתחת לרקיע" מחלוקת זו שאינה מעמידה את השני בגובה העיניים שלו היא שלילית.

התא המשפחתי הוא אחת המסגרות היותר מקודשות בכנסת ישראל, עד שאמרו שכל המגרש את אשתו מזבח מוריד עליו דמעות, וכן אמרו ששמו של הקב"ה שנכתב בקדושה וטהרה, אמר הקב"ה ימחה על המים, ובלבד להשכין שלום בין איש לאשתו, ואעפ"כ מכירה התורה באפשרות של היפרדות וגירושין, אלא שההיפרדות הזו צריכה להיעשות בהבנה, בהסכמה ובידידות, כמו שאמר אברהם ללוט: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך . . . כי אנשים אחים אנחנו" וסופה של היפרדות זו הוכיח על תחילתה, כשנשבה לוט היה אברהם נכון לסכן את חייו ויצא להצילו. וכן במחלוקת בית שמאי ובית הלל "לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל, ולא ב"ה מב"ש, ללמדך שחיבה ורעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר: 'האמת והשלום אהבו'" (יבמות יד ב).

בסוף ספרו 'אהבת חסד' מביא החפץ חיים את ה'מרגניתא טבא' של רבי יהונתן וולינער זצ"ל, בה הוא מזהיר ממחלוקת וכל שכן אם המחלוקת היא של רבים, ועצתו למי שנקלע למחלוקת ש"יכניע עצמו נגד החולקים עליו, ויבקש שלום מהם ולא יהיה שונא אותם, וידע כי כל זאת (שהוא מצוי במחלוקת) עונש מה' על עוונותיו, ויפשפש מאוד במעשיו, כי כשיתקן מעשיו יסורו החולקים עליו, ולא ירע להם בשום דבר, אדרבה יעשה להם טובה בכל עת שיוכל".

■

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

בין בית שמאי לבית הלל
איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי. ואיזוהי מחלוקת שאינה לשם שמים?...
המשך בעמי 2

שוויית קיץ
בבית הכנסת נוהגים בכל שבת בבוקר לאחר תפילת מוסף לערוך 'קידושא רבא', ובו מגישים לשולחנות ממטעמי השבת, כגון: הרינג, כבד קצוץ...
המשך בעמי 2

סיפור לשבת

שותפות שכזאת
מעשה שהיה בימי הגאון ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל: בעיר אחת סמוכה לעירו של הרב הנ"ל...

הרפש והטיט
הרבי הצדיק מרוזין היה בדרך, ונטה אל עיר אחת ללון שם, והתאכסן בבית גביר מפורסם, אשר לו שם על פני חוץ...
המשך בעמי 3

שביבים

■ מבורכת ה' ארצו
■ "במקדש של אש"
■ החלש קידם בחורים חלשים
המשך בעמי 5

בין בית שמאי לבית הלל

/ הרב עזריאל אריאל

איזוהי מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי. ואיזוהי מחלוקת שאינה לשם שמים? זוהי מחלוקת קורח וכל עדתו (אבות ה, יז). מחלוקות רבות ישנן בין בני אדם. טבעו של אדם הוא, ש"כשם שאין פרצופיהן שווין, כך אין דעותיהן שוות". כל אדם, באשר הוא אדם, הוא סובייקטיבי. אין הוא מחשב-על: קר, אובייקטיבי ונטול הזדהות אישית. מתוך כך, נתון הוא בסכנה לחשוב כי כל האמת אינה אלא אצלו. ועל כן עלול הוא להיכנס עם רעהו למריבות ולמחלוקות. צורות רבות לה למחלוקת. אינטרסים אישיים ושאיפות נעלות משמשות בה בעירבוביא. שני אבות טיפוס יש לקיצוניים שבבעלי המחלוקת: הלל ושמאי, מחד גיסא, ולהבדיל, קורח ועדתו, מאידך גיסא. כמה סימנים הם למחלוקת הבאה לשם שמים: האחד - עין טובה וענוה. הכרה בכך שיש צד של אמת גם בדברי הזולת. כך נהגו תלמידי בית הלל, שהיו שונים את דברי בית שמאי גם כן. השני - אהבה כבוד לצד שכנגד. כך נהגו תלמידי בית הלל, שהיו מקדימים את דברי בית שמאי לדבריהם, ואף לא נמנעו מלשאת נשים, אלו ממשפחתם של אלו. השלישי - כנות, שלא להשתמש בדמגוגיה זולה לשם שכנוע בכל מחיר. זו הרי היתה דרכו של קורח, בסיפורו על האלמנה המסכנה והעשוקה שדרה בשכנותו. הרביעי - מתינות, שלא לחוש כעס נורא על העומד מעבר למיתרס; ומתוך כך, יכולת לנהל את הדיאלוג בדעה צלולה, בתבונה ובהשכל. החמישי - יחסם של האחים לדעה זה לזה, באהבה, אחוה שלום ורעות. ולא כקורח, שבני הפלוגתא שלו לא היו רק משה ואהרן אלא גם "כל עדתו", אשר אהבתם לא היתה אלא "אהבה התלויה בדבר".

אותה מחלוקת שהיא לשם שמים, אף לאחר שהוכרעה ההלכה כאחד הצדדים, נשארת לעד. עד היום לומדים אנו את שיטתם של בית שמאי לצד ההלכה הפסוקה כבית הלל. אך המחלוקת שאינה לשם שמים, שכל כולה לא בא אלא לספק יצרי כבוד ושלטון, אין לה כל ערך ומשמעות לדורות, לאחר ירידתם של שני הצדדים מעל במת ההיסטוריה. ■

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל ש.י מרעננה: בבית הכנסת בו אני מתפלל נוהגים בכל שבת בבוקר לאחר תפילת מוסף לערוך 'קידושא רבא', ובו מגישים לשולחנות ממטעמי השבת, כגון: הרינג, כבד קצוץ, טשולנט.

שאלתי היא, האם מותר להגיש לשולחן בעת ובעונה אחת גם את הדגים (הרינג) וגם את המאכלים הבשריים? וכמו כן, האם ניתן לאכול את קודם את המאכלים הבשריים ולאחר מכן את הדגים או שצריך ללכת דווקא לפי הסדר הרגיל, קודם דגים ורק לאחר מכן בשר?

ושאלה אחרונה: האם מיד לאחר אכילת הדגים אפשר לאכול את המאכלים הבשריים, או שצריך לעשות איזו שהן פעולות? אם כן, מהן?

תשובה: בגמרא[א] מבואר שאכילת דגים ובשר גם יחד יכולה לגרום חס ושלום למחלת הצרעת, ומשום כך נפסק להלכה שאין לאכול בשר ודגים גם יחד[ב] וחמירא סכנתא מאיסורא[ג].

אולם לא התפרש בגמרא האם ההרחקות הנוהגות בין בשר וחלב נוהגות גם בין בשר ודגים, ונחלקו בדבר הראשונים והאחרונים, יש בזה גם מחלוקת בין השולחן ערוך לרמ"א.

דעת מרן השולחן ערוך[ד] שבין הבשר לדגים צריך לעשות את אותן פעולות שצריך לעשות בין הגבינה לבשר, דהיינו: קינוח והדחת הפה, ורחיצת הידיים משיירי המאכל, אולם הרמ"א[ה] מקל בעניין רחיצת הידיים ואינו מצריך אלא קינוח והדחת הפה.

קינוח הכוונה לאכול מעט ממאכל שאינו דג ואינו בשר (וגם אינו חלבי..) לדוגמא, לחם, והדחה הכוונה לשתות מעט משקה או לשטוף את הפה עם מים.

כמו כן אין לאכול עם אותו מזלג ואותה צלחת שעדיין יש בהם שאריות של מאכל הדגים, את המאכלים הבשריים ועיין בהערה[ו].

ואכן בני ספרד מקפידים יותר בעניין זה יותר מבני אשכנז, ומלבד קינוח והדחת הפה נוטלים את ידיהם בין הדגים לבשר ונטילה זו נקראת 'מים אמצעיים', ובני אשכנז אינם מקפידים על כך אלא מסתפקים בקינוח והדחה (ועיין בהערה[ז]) אולם בציבור החסידי מקפידים יותר על הלכות אלו, כבני ספרד.

והנה כיום סדר האכילה הנהוג ברוב המקומות הוא קודם לאכול את הדגים ולאחר מכן את הבשר, אולם מבחינה הלכתית אין מניעה להפך את הסדר, קודם לאכול את מנת הבשר, ולאחר מכן לאכול את מנת הדגים (העיקר להפריד ביניהם כאמור לעיל) ואדרבה בזמן הגמרא הנוהג היה אכן קודם לאכול את הבשר ולאחר מכן את הדג, וגם לשון השולחן ערוך[ח] מורה כך 'ירחוץ ידיו בין בשר לדג...[ט]'

אולם מאחר ועל פי דעת הרופאים בזמננו[ו] ראוי לאכול קודם את הדגים ולאחר מכן את הבשר, וכפי שכתב בספר קיצור שולחן ערוך שיש לאכול קודם את המאכלים הנוחים יותר לעיכול ולאחר מכן את המאכלים הקשים יותר לעיכול, נהגו כיום לאכול קודם את הדגים, אך כאמור להלכה אין בזה הבדל.

ובאשר לשאלה האם אפשר להעלות על השולחן בשר ודגים בעת ובעונה אחת, הנה יש מהפוסקים שנקטו לאיסור[יא] כדרך שמצינו בהלכות בשר וחלב[יב] שאין להעלות על השולחן בשר וחלב גם יחד, אולם דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל[יג] שאין לחוש לחומרא זו ונהו להקל בזה בכל הדורות, אך מכל מקום נהוג שלא מן הדין להביאם אל השולחן זה אחר זה על דרך החומרא.

ונראה לעניות דעתי שבמקומות שרואים שהדבר עלול להביא לידי תקלה ראוי מאוד להקפיד על חומרה זו, וכגון בקידושים הנערכים בבתי כנסיות לאחר תפילת מוסף לרגל שמחה וכדומה, שמגישים אל השולחנות גם מיני דגים וגם מיני בשר, ומשום כך אנשים נכשלים ואוכלים בשר וגם דגים באותם צלחות, ופעמים ממש אוכלים בשר ודגים גם יחד, וקינוח והדחת הפה בין הדגים לבשר 'מאן דכר שמיה'...וכל כי האי גוונא ראוי להקפיד מאוד להפריד בין הדגים לבשר, שאם מדובר על הגשה בצורת 'בר', יש להניח את הדגים ב'בר' נפרד ואת מאכלי הבשר ב'בר' אחר בריחוק מקום, ואם מדובר על הגשה לשולחנות, צריך להגיש את מאכלי הבשר רק לאחר שהציבור כבר משך את ידו מאכילת הדגים, ויעוררו את הציבור לקנח את המזלג והצלחת בין לבין.

א - פסחים דף ע"ו עמוד ב'.
ב - ואילו היה ניתן לדרוש אסמכתאות בזמננו, הייתי מציין לפסוק בפרשת בהעלותך **'הצאן והבקר** ישחט להם **ומצא להם**, אם את כל **דגי הים** יאסף להם **ומצא להם**' (במדבר י"א כ"ב) הרי שלא כללו את הבשר והדגים בחדא מחתא, אלא הפרידו ביניהם זה לחוד וזה לחוד.
ג - אמנם כתב המג"א (או"ח סימן קע"ג) שייתכן שלעניין זה השתנו הטבעים ואין בזמן הזה סכנה כ"כ באכילת דגים בשר ביחד.
ד - יו"ד סימן קט"ז סעיף ג'.
ה - שם.
ו - הנה גם בקרב בני אשכנז מקפידים לייחד צלחת וסכו"ם נפרדים לדגים וצלחת וסכו"ם נפרד לבשר, וצ"ע מאחר ובני אשכנז לא מקפידים ליטול את ידיהם בין הדגים לבשר (מים אמצעיים) כמבואר ברמ"א, א"כ מדוע צריכים הם להדיח / להחליף את המזלג? הרי כבר פסק הפר"ח (מובא ברש"ש לחולין ק"ג) שמי שאוכל עם מזלג לא צריך ליטול את ידיו בין הגבינה לבשר (אלא רק להדיח את המזלג) ורק מי שאוכל עם הידיים צריך ליטול את ידיו, וא"כ כשם שפסק הרמ"א שלא צריך ליטול את הידיים בין דגים לבשר (והרמ"א הרי דיבר באופן שאוכל את הידיים דאל"ה אין בזה שום חידוש שהרי גם בין גבינה לבשר אין צריך לרחוץ את הידיים בכה"ג לדעת הפר"ח) א"כ ה"ה למזלג, וצ"ע. וביותר קשה לי שבעניין הקינוח וההדחה שהרמ"א פסק להדיא שיש לעשות כן בין הדגים לבשר לא ראיתי כ"כ שבני אשכנז מקפידים בזה (אמנם בציבור החסידי מקפידים יותר בהלכות אלו) אבל על החלפת המזלג או הדחתו מקפידים ביותר, ולכא' היפך הדברים הוא הנכון? וצ"ע.
ז - אולם למעשה לא ראיתי כ"כ מבני אשכנז המקפידים בזה, וצ"ע ואולי סומכים עצמם על דברי המגן אברהם לעיל הערה 3 שהשתנו הטבעים בזמן הזה. עוד יש לדעת שמה שרבים נוהגים לשתות מעט יי"ש בין הדגים לבשר, ואומרים שזהו קינוח והדחה גם יחד מחמת חריפות המשקה, לכא' אין זה נכון שקינוח צריך להתקיים על ידי אכילת מאכל ולא ע"י שום משקה (ואם רוצה לעשות קינוח והדחת הפה גם יחד יטבול את החלה במעט יי"ש או שאר משקה כמבואר בשו"ע יו"ד קט"ז סעיף ג') אלא מה שורש המנהג הוא מאחר ומבואר בגמ' במסכת מו"ק דף י"א שיש סכנה לשתות מים אחר אכילת דגים, ולכן שותים מעט יי"ש כדי שנוכל לשתות לאחר מכן מים ושאר משקאות על בסיס מים.
ח - יו"ד סימן קט"ז סעיף ג'.
ט - וכן אנו שרים בזמירות שבת 'בשר ודגים וכל מטעמים', ועוד יש להביא אסמכתא מהפסוק 'הצאן והבקר ישחט להם...דגי הים יאסף להם' (במדבר י"א כ"ב)
י - עיין בספר קיצור שולחן ערוך סימן ל"ב סעיף י"ב.
יא - עיין כף החיים יו"ד סימן קט"ז אות ל"ה, ואו"ח סימן קע"ג אות ו', וכן בדרכי תשובה יו"ד סימן קט"ז ס"ק י"ג בשם ספר 'קהל יהודה'.
יב - יו"ד סימן פ"ח.
יג - שו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן קי"א.

סיפור לשבת

שותפות שכואת

מעשה שהיה בימי הגאון ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל: בעיר אחת סמוכה לעירו של הרב הנ"ל, גר יהודי שעסק במכירת משקאות חריפים. ויהי לימים, יצא ליהודי הזה שם שהוא מחולל ניסים ונפלאות על ידי תפילותיו וברכותיו. כאשר שמע הרב העשיל את הדבר, התחפש, והלך לעיר בה נמצא מוכר היין, והדבר היה לפלא בעיני האנשים, כי האדם ההוא היה ידוע כאדם פשוט, אחד מהמון העם.

הרב גמר בלבו שאם ימצא שהאיש הוא מהסיטרא אחרא, ח"ו, אזי יאבד אותו מן העולם. כאשר הגיע הרב אל אותה עיר, ישב אצל מוכר היין שלושה ימים ולא ראה שום דבר אסור או חשוד, אך גם לא ראה שום דבר מפליא, ולכן החליט לשוחח עם האיש בצורה גלויה, ואמר לאיש שהוא בא לתהות על קנקנו, שיואיל בטובו להסביר לו פשר כוחו הגדול בברכות ותפילות.

מוכר היין נבהל ואמר: מצווה לשמוע דברי חכמים, אך דע לך כבוד הרב שאם אגלה את כל הקורות אותי, יכלה הזמן והם לא יכלו, לכן אגיד לכבודו בקצרה את הקורות אותי, אבל הכל בקצרה, וכבר עכשיו אוכל להגיד לכבודו שהכול תלוי בביטחוני בה'. על כל גל של קשיים שעובר עלי, אני מנענע לו ראשי, וכל פעם שהיו לי קשיים, הייתי מפזר לעניים את כל מה שהיה ברשותי, עד שהגעתי לפת־לחם.

כאשר החמיר המצב, באה אלי אשתי וביקשה שאצא לחפש שותף, כי ממש לא היה לחם לפי הטף, ואני לא רציתי לבקש עזרה מאיש בשר ודם, לכן יצאתי לשדה ובכיתי מרות וסיפרתי הכול להקב"ה ואמרתי לו בדמעות בעיני, שאם צריך שותפות, הרי שאני מוכן לעשות שותפות עמו, וכל מה שארוויח אחלק חלק כחלק עבור עניים ובני תורה וכדומה. כאשר חזרתי הביתה אמרתי לאשתי שב"ה מצאתי שותף הגון, ותיכף אחר מעשה זה, החל המצב להשתפר, והייתי מצליח בכל מעשיי, ויש לי שתי תיבות ומכל מה שאני מרווי אני נותן חצי לתיבה של השותף, וזה העניין בקצרה...

כאשר שמע הרב את הסיפור, אמר לתלמידיו: אל תתפלאו עוד על מעשיו של האיש, כי מרן אמר בשולחן ערוך "שותף מה שעשה עשוי ומקבלו שותפו השני בעל כורחו, וזה האיש עשה שותפות עם הקב"ה באמת ובאמונה, לכן מתקבלות תפילותיו וברכותיו.

המשך בעמוד הבא...

הרפש והטיט

המובא להלן מעשה שסיפר הרבי הקדוש מרוז'ין לגביר אחד שהתאכסן בביתו וראה אור בספר המעשיות של מרדכי בן־יחזקאל וכדוגמתו ישנם סיפורים המפוזרים בין כרכי הסיפורת החסידית, שאול שיף

הרבי הצדיק מרוז'ין היה בדרך, ונטה אל עיר אחת ללון שם, והתאכסן בבית גביר מפורסם, אשר לו שם על פני חוץ. ובית הגביר הזה היה בנין גדול ומפואר,החדרים היו מרווחים ומהודרים, הרצפה היתה עשויה ברוב פאר, לוחות עץ מחוטבים ומסודרים בסדר נאה, והנקיון שרר בכל פנות הבית.

משפשטה השמועה שהצדיק מרוז'ין בא לעיר והוא מתאכסן בבית הגביר, התאספו ובאו אל ביתו כל אנשי העיר, והם גררו ברגליהם רפש וטיט וטנפו את הרצפה היפה והנקייה. כראות הגביר את הדבר הזה, חרה אפו מאד, ובחמתו צעק, חרף וגדף את כל הנאספים. ויהי כשמוע הרבי הצדיק את צעקת הגביר, ויקרא אותו ויאמר אליו: "מה תצעק? שמע ואספר לך מעשה נפלא". נבהל הגביר מאד ואמר: "ידבר נא אדוני דבר באזני עבדו, ואל יחר אפו בי". אמר לו הצדיק: "שמעני היטב ושים לבך לדברי". עמד הגביר על יד השולחן והרבי החל לספר:

"בכפר אחד גר יהודי עני, ולו ששה ילדים, מלבד אביו ואמו הזקנים שהיו סמוכים על שולחנו.כל ימיו היה מפרנס את בני ביתו בצער ובדוחק, וברך את אלוקים הזן ומפרנס אותו בלחם צר ומים לחץ. ככה עברו עליו ימים ושנים ולא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה. פעם אחת היה חורף קשה בארץ, השלג היה גדול ורב. עוברי דרכים כמעט פסקו והלחם אזל מן הבית, אך הכפרי העני קיבל את יסורי הרעב באהבה. אולם כאשר ראה שהחורף עבר וימי הפסח הולכים ובאים ואין בכיסו אף פרוטה להכין את צרכי החג, מצאה הדאגה מסילות בלבו. שבוע לפני הפסח עלתה מחשבה בלבו ללכת העירה, אולי יחמול השם יתברך ויזמין לו עסק כשר שירויח להוצאות החג. ואכן בדרך נזדמן לו איכר אחד שהוביל פרה לעיר למכור אותה. נתלווה אליו והרוויח על ידו ששה זהובים. נתן היהודי שבח והודיה לאלוקים על הטובה שעשה לו ומיד הלך וקנה קמח לאפיית מצות, והביאו אל האופה. אף כי הלילה ירד החליט לשוב לביתו עם המצות שזה עתה אספם מהתנור. ויהי בדרך ותמעדנה רגלי הסוס, והעגלה נהפכה ונפלה לתוך אחת הפחתים המלאות רפש וטיט. בכה היהודי מרוב צער כי לא ידע מאין יבוא עזרו בשעה זו של הלילה. אך באותה שעה עבר גביר אחד עם משרתו בסמוך ושמע קול אדם כשהוא נאנח וגונח. שלח הגביר את משרתו לראות מה קול הבכי והאנחה. עד מהרה שב המשרת וסיפר לו שיהודי טבוע ברפש וטיט, הוא וסוסו ועגלתו גם יחד. ויצו הגביר את משרתו להוציא את העגלה מן הבור ולהביא את היהודי אליו. כראות הגביר את היהודי ונפשו יוצאת, וימהר לתת לו כוס יין שרף ועוגת דבש והחיה את נפשו. בעבור שעה ליווה הגביר את היהודי לביתו וכאשר ראה את העניות השוררת שם נכמרו רחמיו עליו ואמר לעזור לו ולחלצו מן המצר. הוציא הגביר מכיסו שש מאות אדומים זהב נתן לעני וכך אמר לו: "ראשית כל תכין את צרכי חג הפסח ביד רחבה ואחרי החג תבנה לך בית מרווח, ובכסף הנשאר תשלח במסחר ידיך". וישב הגביר לביתו.

עברו ימים וחלפו שנים והגביר נפטר והלך לבית עולמו. משעמד בפני בית דין של מעלה יצאו מלאכי חבלה מכל עבר ופינה והקיפוהו וכל אחד הודיע מאיזו עבירה הוא נוצר. יצאה בת קול והכריזה: "פלוני בן פלוני מיורדי גיהנם". אך טרם יסיים הכרוז את דבריו והנה נעמד מלאך בפני בית הדין וטען: כלום אפשר להוריד לגיהנם אדם שהחיה עשר נפשות מישראל"? אמר המלאך הטוב קחו העבירות ושימו אותן על כף אחת ואת המצוות על הכף השניה ותראו איזו כף תכריע. עשו כדבריו וכף העבירות הכריעה. הלך המליץ טוב והביא את היהודי העני עם זוגתו, את ששת ילדיהם ואת האב והאם הזקנים ושם אותם על כף המצוות. אך גם אחרי עשותו כל זאת הכריעה כף העבירות. או אז הלך המלאך לקח את העגלה ואסף את כל הטיט והרפש שהיהודי נפל לתוכם והשליכם על כף המצוות והם הם שהכריעו את כף העבירות."

כאשר כילה הצדיק מרוז'ין את המעשה אמר לגביר בעל האכסניה: "שומע אתה בניי לפעמים גם הרפש של היהודי מציל מדינה של גיהנם". ■

שביבים / שאול שיף

"א-ל נא רפא נא לה" - המתפלל על החולה ואינו זוכר שם אמו, כיצד יתפלל?

א) כתב ה"משנה ברורה" (ס' קטז ס"ק ג): המזכיר שם חולה בתפילה, יאמר 'רפא נא לפלוני בן פלוני רפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל'. ולא כתב האם מזכיר שם אמו או שם אביו. ואכן מצינו מחלוקת הפוסקים: בשו"ת "זקן אהרן" (ח"א סי' יא) וב"דעת תורה" (סי' קיט ס"א) כתבו, שצריך לומר דווקא את שם האם, שכן משמע בזוהר (פ' לך לך עה"פ 'וילך למסעיו'). וכן מבואר בזוהר (שמות יז, ב) שמזכירין שם אמו שהוא "דבר שאין בו חשד", וכן כתבו החזו"א והגרי"י קניבסקי, וכן המנהג. מאידך ה"ערוך השולחן" (סי' קיט ס"א) כתב שיזכיר שם אמו או שם אביו. וכן משמע במדרש (תלפיות ערך חולאים) דיש להזכיר שם האב.

ב) כשאין יודעים את שם אמו, החזו"א הורה (ארחות רבנו ח"א עמ' סד) שיאמר שם אביו, או באופן אחר שידעו שהכוונה לחולה זה, וכגון להזכיר שמו הפרטי ושם משפחתו.

ג) אלו שקראו שמם בשפת האידיש והחליפו ללשון הקודש, יזכיר שם האידיש בו היו נקראים, וכן את שם אמם כפי שקראו לה באידיש (חזו"א). ואם ידוע רק כינוי שמו, יזכירוהו בכינויו, אף בשפת לע"ז (הגרי"י פישר 'תפילה כהלכתה' פי"ב סמ"ב).

ד) אמא על ילדיה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ג הע' קפט) שתאמר רק 'בני פלוני', ולא צריכה להזכיר שמה.

ה) אב המתפלל על בנו ובתו (דעת נוטה תפלה עט' שצו) כדאי להזכיר גם שם אשתו, ולומר 'בני פלוני בן פלונית'.

ו) קטן שטרם קראו לו שם, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שיש לומר בן פלונית.

ז) כשמתפלל על אביו, לא יאמר 'רפא את אבי מורי', אלא יאמר את שמו (רע"א סי' קיט ס"א בשם בספר חסידים סי' ת"ת).

ח) וכשמתפלל על תלמיד חכם חולה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע' קפח) שיאמר 'רב פלוני'.

ט). כשמתפלל על ילד מאומץ, הורה הסטייפלר (אורחות רבנו ח"א שם) שיזכירוהו בשם אמו המאמצת (הרב חנניה צ'ולק / יו"ר "עזר מציון").

❊

האם מותר להתפלל בקביעות על החולים בברכת 'רפאנו'? - כתב ה"משנה ברורה" (הל' תפילה ס' קטז ס"ק ג): יכול אדם להתפלל על החולים בברכת 'רפאנו' בשמונה עשרה, ויאמר 'רפא נא פלוני בן פלוני רפואה שלמה בתוך שאר חולי ישראל'. ומכל מקום, כתב האדר"ת שלא יתפלל באופן קבוע על חולים בברכה זו (תפילת דוד דף נז ד"ה ברכת רפאנו), שעי"כ נראה שהיא בקשה קבועה מתקנת חז"ל, ויש לעשות היכר בין חובה לרשות. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ארחות הלכה הע' 60) שיפסיק לזמן מה, ואח"כ יחדש תפילתו כפי הצורך. ולהתפלל על העתיד שלא יחלה - כתב ה"משנה ברורה" (ס' קיט סק"א) שבברכות האמצעיות אין לבקש אלא על החולה, אבל על העתיד שלא יחלה - אפשר לבקש רק ב'שומע תפילה'. ואם כוונתו בתפילתו על העתיד להזכיר בקשתו כדי לעורר כוונת הלב, כתב "שבט הלוי" (ח"ח סכ"א) שמותר, כמבואר בספר חסידים (ס' קנח) שבקשת צרכיו מעוררת הכוונה.

כיצד אפשר להתפלל על חולה בשבת? - בשבת אין מבקשים בקשות ושאלת צרכיו (ראה טור או"ח סי' קפח בשם הירושלמי), כי דומה בזה שיש לו צער מכך. אכן, בפוסקים מובאת עצה להתפלל על החולה בשבת, וכתב ב"אשל אברהם" (בוטשאטש ס' ס"ב ד"ה עיין ט"ז): בשבת יכול אדם להתפלל בהרהור על כל מה שירצה, גם בקשות וצרכים שנאסר להתפלל עליהם באמירת בקשות. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (שלחן שלמה ס' רפח סק"ב) דמותר בשבת לבקש ולשאול בהרהור. ולבקש על ענייני רוחניות, וכן לומר תפילת השל"ה בשבת - מותר (הגרי"ש אלישיב פניני תפילה עמ' קיד-קטו), ורק שידלג את חלק הבקשה על פרנסה. ומאידך הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פט"ו הע' סג) כתב, שאין לבקש על ענייני רוחניות, וכן את תפילת השל"ה אין לומר בשבת. והוסיף, שגם על זווג הגון וזרע של קיימא אין להתפלל בשבת. ומ"מ (דרך שיחה ח"א ע' רסט) בהרהור מותר.

מבורכת ה' ארצו / הרב תומר אנגלסמן

בספר ויקרא (י"ח, כ"ח) נאמר שארץ ישראל מורכבת מחומר ורוח ולכן היא מרגישה "לא בנוח" עם עוברי עבירה. לכן התורה מזהירה: "ולֹא-תקיא הארץ אתכם בטמאכם אֹתהּ כאֲשר קאה את-הגּוֹי אֲשר לפניכם". בפרשתנו נענשים קרח ועדתו בעונש יוצא דופן, כאשר משה מבקש שהארץ תפתח את פיה ותבלע את החוטאים!! יש להניח שעונש כזה לא היה מתרחש בארץ ישראל. שכן, ארץ ישראל לא הייתה בולעת את קורח ועדתו אלא מקיאה אותם!

סיפר הרב מרדכי אליהו זכר צדיק לברכה, ששאל פעם את הבבא סאלי זכר צדיק לברכה: מדוע הברכות שלך מתקיימות ישר? ענה לו הבבא סאלי: יש לי זכות אבות! אמר לו הרב: "גם לי יש זכות אבות, הלא הוא מורי ואבי זצ"ל, חכם סלמאן אליהו, שעליו אמר רבי שאול דוויק זצ"ל כי נשמה גדולה כזאת טרם ירדה לעולם." השיב הבבא סאלי: אנחנו שומרים את העיניים והפה לכן הברכות מתקיימות! ומאז, נהג הרב לומר: 'אני רק מברך'.

כך גם ארץ ישראל שומרת על פיה ועיניה לבל יהיו בה עוברי עבירה. ולכן, מי שזוכה להיות בארץ ישראל הוא מבורך שנאמר: "מבורכת ה' ארצו".

"במקדש של אש"

סיפר האדמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל: שמעתי מפה קדשו של אדוני אבי מורי ורבי זי"ע, שכשביקש הבארון הירש לקנות את מקום המקדש ולבנות את בית המקדש - שהאריכו בזה גדולי הדור בתשובותיהם (עיין שו"ת חתם סופר, יו"ד סי' רלו) - נשאלה שאלה זו לפני זקה"ק מצאנז זי"ע [בעל הדברי חיים מצאנז], ונענה ואמר: מעיקר הדין ודאי יש בידינו לבנות את בית המקדש, שהרי את פרטי ודיני הבנין יכולים אנו לברר על פי התורה, ויש בידינו רמב"ם אשר בו מבוארים דיני בית הבחירה ועבודת הקרבנות, ואי משום שאנו טמאי מתים, הרי קיי"ל (פסחים עו, ב) טומאה הותרה בציבור. אולם, שואל אני אתכם, האם לזה עמדנו אלף

ושמונה מאות שנה בגלותנו כדי שנגיע ליום שבו יבוא הבארון הירש ויבנה לנו את בית המקדש. לא לזה קווינו ולא בזאת אנו חפצים, אלא במקדש של אש מעשי ידיו של הקב"ה, עכד"ק.

החלש קידם בחורים חלשים

אחד היהודים בעירנו [אנטוורפן] התקרב מאוד לרבנו. רבנו [הרה"ג רבי חיים קרייזווירט זצ"ל] נעזר בו רבות בחייו הפרטיים, כאות וביטוי להכרת הטוב, אמצו רבנו כמעט לבן, לקח אותו ואת כל אשר עמו תחת חסותו, דאג לכל מחסורו כדאגת אב לבנו. כשהגיע העת להכניס את בנם בכורם לישיבה, נתקלו ההורים בקשיים מצד ההנהלה באחת הישיבות המפורסמות באירופה. הילד שמו הלך לפניו כילד קצת חלש מבחינת כשרונות וכו', וגם לא מבוסס כל כך מבחינה כלכלית ואין זה סוד שאש"ל של בחור עולה הרבה כסף. הרב נכנס בעובי הקורה, אך כל ההשתדלויות נתקלו בסירוב מוחלט. הרב ניסה בכל הדרכים "בתפילה, בדורון ובמלחמה" (איים עליהם שלא יתן להם דריסת רגל באנטוורפן לאסוף כספים כי אינם ראויים לשום תמיכה), אך שום דבר לא הועיל. באין מוצא פנה רבנו לישיבה אחרת והבטיח לקחת ע"ע את כל העול הכספי לממן אברך שיעזור לו להתקדם וכו'. צוות הישיבה לא יכול להעז פנים וקבלו על תנאי. וב"ה הבחור עשה חיל, ובעקבותיו התקבלו כל שאר האחים. רבנו ליווה אותם גם בהמשך הדרך. שלחם לישיבות בא"י על חשבונו, וב"ה לא הכזיבו וכולם כאחד יצאו אברכים חשובים ובני תורה אמתיים. הרב נהג לבקר אותם בישיבה בירושלים בעיקר את הבכור בתחילת דרכו, כולם ראו וכן תמהו במה זכה הבחור להתקרבות כזאת? נענה רבנו ואמר "ער איז מיין גן עדן", כך סתם ולא פירש. והנה קוריוז, הישיבה שהתעקשה ולא הסכימה בשום אופן להיענות לבקשת רבנו ולקבל את הבחור כתלמיד מן המניין, נאלצה במשך שנים (עד שהאברך ביקש להשתחרר) לממן לאברך הנ"ל הוצאות טיסה מבלגיה (כמעט מדי שבוע בשבוע), לשלם לו אש"ל ושכר טרחה כדי להיעזר בו בקידום.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il